

V onom případě dlužno kolkovati rozklad tímtež kolkem jako žádosti, v tomto případě podléhá rozklad kolku jako rekurs.

Bezpodmínečně osvobozeny jsou od kolku rozklady, které týkají se předepsání poplatků nebo vymožení zákonem připuštěného snížení a nahrazení veřejných dávek nebo správnosti a právoplatnosti předepsaného kolku nebo přímých poplatků (p. s. 44 *qu*) popl. z.) a podobně i reklamace, o nichž se stala zmínka svrchu v odst. III.

Rozloučení manželství viz Manželství, X.

Rozpočet (Budžet).

Rozpočtem v nejšířším slova smyslu rozumí se přehled vydání nějakého soukromého neb veřejného hospodářství pro určité období a přehled příjmů, které k tomu jsou po ruku; v užším slova smyslu rozumí se tím takový návrh, který se činí pro hospodářství veřejná, a v nejužším slova smyslu znamená budžet návrh (předlohu) hospodářství státního pro určitou periodu. Názvu budžet počalo se užívati pro pojem tento odtud, že v Anglii — kolébce života konstitučního — na konci zasedání předkládal kancléř sněmovně obcí ze svého portefeuilleu seznam vydání, která dlužno uhraditi, a seznam příjmů, které se k tomu mají povoliti. Od křesla (portefeuilleu) tohoto byl pak návrh (předloha) sama nazvána budžetem rovněž jako od měšce státu anglického.

I. P o j e m.

Budžet jest předkem hospodářským, národohospodářským pojmem; pojmem právním a to pojmem práva veřejného stává se tím, že vyhledává se ku povolení příjmů a vydání v rozpočtu některé veřejné korporace obsažených souhlasu určitých sborů zastupitelských; zvláště pak podmínkou pro povolení rozpočtu státního jest souhlas zastupitelstva lidu. Toto povolovací právo vzešlé z práva stavů povolovati berně pokiádáno bylo již od počátku éry konstituční za jedno z nejdůležitějších práv zastupitelstva lidu, jelikož tím nabývá ono rozhodného vlivu na správu státní povolujíc vydání potřebná na správu státní a příjmy k úhradě jich. Ovšem otázka, jaký význam má toto povolení, jest jednou z nejspornějších otázek práva veřejného. Namítá se totiž, jaké důsledky vyvolány býti mohou, zamítne-li zastupitelstvo lidu zúplna nebo z části rozpočet? Jest jasno, že zamítnutí takové nemůže zastaviti hospodářství státního, že tudíž podnikána býti musí vydání a vymáhány příjmy k tomu nezbytné. To jest předkem patrnou pokud jde o takové výdaje, které spočívají na nějakém titulu právním, jako ku př. služné, pense, smluvené dávky (plnění) atd. Totéž platí však i o jiných vydáních. Nemá-li se takovýto odepřením rozpočtu přivoditi pro stát samotný neblahý konflikt mezi exekutivou (mocí výkonnou) a zákonodárstvím, dlužno za správný názor prohlásiti, že zamítnutím rozpočtu posunuje se toliko průvodní břímě mezi mocí výkonnou a zastupitelstvem lidu. Je-li rozpočet povolen, jest exekutiva vydávajíc peníze, pokud se týká, vybírajíc jednotlivé příjmy chráněna čísly rozpočtu; není-li rozpočet povolen, musí exekutiva jednotlivá čísla vydání i příjmů před zastupitelstvem lidu ospravedlniti a zjednati dodatečnou bezzáručnost. Konflikt takovýto utajuje ovšem v sobě vždycky velké nebezpečí a může snadno vésti ku převratu v ústavě státní. Aby se tudíž i formálně obešly takovéto časové periody bez rozpočtu, sáhá se k t. zv. prozatímním rozpočtům, není-li včas sestaven rozpočet řádný.

Podotknouti dlužno, že rozpočet jest vlastně počtem pravděpodobnosti o nezbytných vydáních a očekávaných příjmech oděným v zákonnou formu. I jest pak patrné, že takovýto počet pravděpodobnosti nemůže za všech okolností být pro exekutivu závazným, a nastupuje toliko rovněž shora vzpomenuté přesunutí průvodního břemene, nejsou-li dodrženy jednotlivé položky. To, co řečeno bylo o hospodářství státním, platí obdobou též o jiných veřejnoprávních rozpočtech

II. Rozpočet státní rakouský.

Co se tkne Rakouska zvláště, byl znám jakýsi rozpočet ovšem již na počátku éry konstituční; rozpočet ten byl však více povahy vnitřní a hlavním obsahem jeho byl náklad potřebný pro účely vojenské. V ústavě ze dne 4. března 1849 č. 51 ř. z. pojednává odst. 14 v §§ 108—112 o říšském hospodářství a stanoví v § 109, že »všechny příjmy a vydání říše musí být každoročně vyznačeny v předloze, která stanoví se zákonem. Jakáko-li vybočení z předlohy této podléhá dodatečnému uznání (schválení) říšské rady.« Jak známo, nestala se ústava tato nikdy praktickou vystřídána byvši zařízením absolutním. V říjnovém diplomu ze dne 20. října 1860 č. 226 stanoví se v § 2, že při zkoušení a stanovení předloh o státních výdajích na příští léta, jakož i při zkoušení účetních závěrek státních a výsledků roční správy finanční spolupůsobiti má říšská rada, a při zásadě této setrváno i při nové úpravě ústavních poměrů, k němuž došlo za vyrovnání s Uhry r. 1867.

III. Druhy rozpočtů.

V Rakousku rozeznávají jest té doby více veřejnoprávních rozpočtů:

1. Společný rozpočet rakousko-uherský a zemí zbraných. Společný rozpočet stanoví ve smyslu § 1 c) zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 146 delegace; rozpočet tento jest pouze rozpočtem vydání, obsahuje toliko výlohy potřebné ku společným účelům a na konci odčítá příjmy celní, které posuzují se jako příjmy společné. Zbytek nákladů (vydání) dle toho neuhrazený rozdělí se mezi obě polovice říše dle klíče upraveného vždy na jedno desetiletí. Naposledy upraveno bylo toto rozdělení zákonem ze dne 21. května 1887 č. 47, dle něhož srazí se předkem 20/0 na účet Uhrů a ze zbytku platí Rakousko 700/0, Uhry 300/0. Položky výdajové vypadající na každou polovici říše zařadí se do rozpočtu dotyčné polovice říše a to obyčejně bez další debaty, což jeví se býti úplně správným, anoť nelze zastupitelskému sboru jednotlivých polovin říše přiznati právo ku přezkoumávání položek výdajových, které stanovily delegace. Podotknuto budiž, že společný rozpočet jest rozpočtem hrubým, jelikož neobsahuje čisté náklady (výdaje) pro jednotlivá odvětví správy, nýbrž i příjmy, kterých se má dosíci u jednotlivých odvětví správy, a tyto příjmy nejsou ve společném rozpočtu specifikovány. Viz čl. Kvota rakousko-uherská.)

Společný rozpočet dělí se v tyto odstavce:

- a) ministerstvo věcí zahraničných;
- b) ministerstvo války a sice dle pododdělení: vojsko a válečné námořnictvo;
- c) společné ministerstvo financí;
- d) účetní kontrola, a sice ve všech těchto odděleních dle položek řádných i mimořádných.

V dodatku obsažena jest pak t. zv. mimořádná potřeba vojenská pro trupy v Bosně a Hercegovině. Rozpočet delegacemi stanovený uveřejňuje ve »Wiener Zeitung«, ježto není společného úředního orgánu.

2. Rozpočet království a zemí na radě říšské zastoupených.

Rozpočet království a zemí na říšské radě zastoupených stanoven jest finančním zákonem, který vydává císař s přivolením říšské rady, ježto ve smyslu § 11 al. c) zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. povoláno jest říšské zastupitelstvo stanoviti předlohu hospodářství a jmenovitě každoročně povolovati daně. Finanční zákon přichází jakožto osnova vlády po předchozím sestavení v ministerské radě nejprve do poslanecké sněmovny (§ 5 jedn. ř. říš. rady ze dne 12. května 1873 č. 94). Projednán byv v poslanecké sněmovně, která koná poradu o finančním zákonu po předchozím prozkoumání v rozpočtovém výboru, dostává se rozpočet do panské sněmovny. Nelze-li o jednotlivých položkách rozpočtu mezi oběma sněmovnami docíliti shody, jakkoli porady se opětovaly, platí menší sumy za schválené (§ 13 zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 141). Nelze-li při poradě o budžetu nebo o některém jiném zákonu finančním docíliti shody obou sněmoven, má se dle § 11 jedn. ř. říš. rady sestoupiti z obou sněmoven stejný počet zvolených členů k poradě a těmito má býti podána společná zpráva, která ihned projednává se nejdříve v té sněmovně, která o tomto předmětu dříve usnesení učinila. Návrh k odbývání této konference může býti podán v kterékoli sněmovně, jakmile se o dotyčném předmětu v každé sněmovně alespoň dvakráte usnesení stalo. Takovéhoho návrhu, o němž se jedna sněmovna usnesla, nemůže druhá sněmovna zamítnouti. Společná konference má dva předsedy, a to jednoho ze členů panské sněmovny a jednoho ze členů sněmovny poslanecké, kteříž střídavě předsedají. O předsednictví v prvním sezení rozhoduje se losem. Hlasování koná se hlasovacími lístky, na kterých se hlasuje o předložených otázkách slůvkem »ano« nebo »ne«. Předsedové obou sněmoven mají právo účastniti se konferencí s hlasem poradným. Výsledek porady sdělí se ve společné zprávě obou sněmoven, a to v každé sněmovně dotyčným předsedou konference (§ 11).

Z uvedeného vysvítá, že ustanovení § 13 zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. má teprve tehdy místo, konány-li společné konference bez výsledku, t. j. prohlásí-li některá sněmovna, že nemůže přistoupiti k návrhu společných porad.

Finanční zákon sám záleží ze dvou částí: z vlastního zákona a z předlohy. Zákon obsahuje všeobecně vždycky tato ustanovení:

a) Nejprve stanoví se státní vydání úhrnnými čísly a vysloví se, že užití jest těchto úhrnných čísel po vytčení předlohy; dále se stanoví, že úvěrů povolených paragrafy předlohy dle jednotlivých hlav (kapitol), titulů, paragrafů a číselně odlišujících se pododdělení smí býti vynaloženo jediné na účely vyznačené v kapitolách, titulech, paragrafech a pododděleních paragrafů a to zvláště pro potřebu řádnou a pro potřebu mimořádnou (vyloučeno přenesení, t. zv. virement, revirement).

b) Dále stanoví se úhrnná suma předložených příjmů.

c) Další článek stanoví, že daně a nepřímé dávky vybíráti se mají dle platných zákonů, a určuje se dále mimořádná přírážka ku dani výdělkové a ku dani z příjmů. (Tímto článkem o povolování daní nabyt by

zejména v Rakousku zvláštního ostří konflikt mezi vládou a zastupitelstvem, ježto by — nebýti zákona finančního — vláda právně naprosto nemohla vybírat daně, hlavní část příjmů státních).

d) Dále stanoví zákon finanční, pokud smí být užitó úvěrů povolených na určitý rok také po uplynutí jeho. Obyčejně se vysloví, že se tak může státi až do konce března následujícího roku. Ustanovení toto nevztahuje se k oněm obnosům, které určeny jsou k úhradě stálých platů, jako služného, pensí nebo ku splnění takových závazků, které opírají se o platný titul právní: úroky státního dluhu atd., kteréžto obnosy se mohou upotřebiti až do vypršení lhůty promlčecí.

e) Konečně bývá obyčejně ministr financí zmocněn, pokud může bez přivolení říšské rady zciziti nebo obtížiti nemovitě vlastnictví státní, jsa povinen dodatečně podati zdůvodnění toho.

Státní předloha sama rozpadá se ve dva hlavní oddíly: státní vydání a státní příjmy; obnosy stanoví se pro rok hospodářský, kterýž v Rakousích spadá v jedno s rokem kalendářním. Oba oddíly rozčleňují se pak v tyto odstavce:

a) Nejvyšší dvůr: potřebná položka výdajová stanoví se zvláštním zákonem od 10 let k desíti létům ve srozumění s Uhry. Za naší doby činí tato dotace na základě zákona ze dne 20. prosince 1889 č. 199 ř. z. 4,650.000 zl. r. m. (viz čl. »Lista civilní«).

b) Kabinetní kancelář Jeho Veličenstva.

c) Říšská rada.

d) Ministerská rada.

e) Přispívání k nákladům na společné záležitosti.

f) Ministerstvo vnitra.

g) Ministerstvo zemské obrany.

h) Ministerstvo kultu a vyučování.

i) Ministerstvo spravedlnosti.

j) Ministerstvo obchodu.

k) Ministerstvo orby.

l) Ministerstvo války.

m) Vrchní účetní dvůr.

n) Etat pensijní.

o) Subvence a dotace.

p) Státní dluh.

q) Správa státního dluhu.

r) V oddílu »příjmů« jsou konečně »příjmy« ze zcizení nemovitého vlastnictví státního.

Jednotlivá vydání a příjmy dělí se na řádné a mimořádné, podle toho, vracejí-li se periodicky čili nic. Při vydáních vytknutých pro jednotlivá ministerstva, vyjímaje ministerstvo zemské obrany a ministerstvo financí, upravuje se rozpočet dle určitých materií a v těchto materiích dle zemí. Uvedené odstavce rozpadají se vesměs na kapitoly, kapitoly opět v tituly, tituly v paragrafy a v pododdělení paragrafů. Každá kapitola sečítá se pro sebe, a dále suma jednotlivých odstavců; konečně rekapitulují se (uvádějí se znova) veškery výdaje a příjmy státní.

Není-li sdělán rozpočet na počátku roku správního, povoluje t. zv. provisorní zákon finanční, jímž zmocněna jest vláda vybíratí stávající přímé

daně a nepřímé dávky i s přírážkami dle platného zákona berního až do určité doby.

3. Rozpočet zemský.

Jak stanoví se rozpočet zemský, vytčeno jest v zem. zřízeních ze dne 26. února 1861. Dle § 18 těchto zřízeních prohlášena jsou záležitostmi zemskými: všechna nařízení o předloze a účtování země i pokud jde o zemské příjmy, plynoucí ze správy jmění obci náležejícího, zdanění pro účely zemské a použití úvěru zemského, i pokud jde o řádné a mimořádné vydání země. Zemský rozpočet pořizuje se zemským výborem a přichází jako předloha zemského výboru do sněmu zemského. Císařského schválení k dotyčnému usnesení jest potřebí jen potud, pokud se jím má zciziti, trvale obtížiti nebo zastaviti kmenové jmění země (§ 20 zřiz. zem. [Viz též čl. »Přírážky zemské«]).

4. Okresní rozpočet.

Okresní zastupitelstva zřízena jsou v Čechách, Haliči, Štýrsku a v Tyrolsku. O okresním rozpočtu vytýkají dotyčné zákony tato srovnalá ustanovení: stanoviti roční rozpočet náleží v obor působnosti okresních zastupitelstev (v Haliči v obor působnosti okresní rady), kteráž radí se a usnází ve všech záležitostech okresního hospodářství se týkajících, pokud nenáleží k obyčejné správě jmění. Okresní zastupitelstvo zkouší a vyřizuje roční účty o příjmech a vydáních okresu a okresních ústavů. Správní rok okresu spadá v jedno se správním rokem státu. Okresní výbor sdělová roční předlohu a účty, kteréž vyloženy jsou k veřejnému nahlédnutí po 14 dní, prve než dostanou se do okresního zastupitelstva. Dobu, po kterou jsou účty a předloha vyloženy, sluší vyhlásiti a veškerých připomenutí, která učinili příslušníci okresu, sluší dbáti při zkoušení ročních předloh a účtů (viz též čl. »Přírážky okresní«).

5. Rozpočet obecní.

O rozpočtu obecním shledáváme rovněž v jednotlivých zřízeních obecních srovnalá ustanovení, kteráž zakládají se na čl. V. ř. obec. zák. ze dne 5. března 1862 č. 18, dle něhož náleží v obor působnosti obce svobodná správa jmění jejího. Roční předlohu poříditi má starosta obce a předložiti ji obecnímu výboru nejdéle do dvou měsíců před počátkem správního roku, pro který sdělována jest; obecní výbor má pak uzavřiti rozpočet nejdéle do měsíce před počátkem roku správního.

Před tím, než zkouší výbor rozpočet, musí býti po 14 dní předlohy k nahlédnutí veřejně vyloženy u starosty obce; při zkoušení pak uvážiti sluší všechna připomenutí, která učinili údové obce. Při správě jmění obecního jest se přesně držeti stanovené předlohy. Vzejdou-li mezi správním rokem výdaje, pro které v příslušné rubrice předlohy úhrada vůbec zajištěna nebyla nebo zajištěna byla jen neúplně, a jsou-li neodkladnými výdaje ty, má ve věci té dožádati se starosta obce usnesení obecního výboru. V případech krajní nezbytnosti, kde není možno vyžádati si bez velké škody a bez nebezpečí předchozího povolení, smí starosta obce potřebné náklady podniknouti sám, musí však neodkladně vymoci si dodatečného povolení výboru (viz čl. »Přírážky obecní«).

Rozpočet obecní viz Rozpočet.

Rozpočet okresní viz Rozpočet.

Rozpočet státní viz Rozpočet.

Rozpočet stavební viz Smlouva stavební.